

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ҒЫЛЫМ ЖӘНЕ ЖОҒАРЫ БІЛІМ МИНИСТРАЛІГІ
МИНИСТЕРСТВО НАУКИ И ВЫСШЕГО ОБРАЗОВАНИЯ РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН
MINISTRY OF SCIENCE AND HIGHER EDUCATION OF THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN

А.Н. ГУМИЛЕВ АТЫНДАҒЫ ЕУАЗИЯ ҰАТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ
ЕВРАЗИЙСКИЙ НАЦИОНАЛЬНЫЙ УНИВЕРСИТЕТ ИМЕНИ А.Н. ГУМИЛЕВА
L.N. GUMILYOV EURASIAN NATIONAL UNIVERSITY

«ҰАТТЫҚ ВАЛЮТАНЫҢ ТҰРАҚТЫЛЫҒЫ МЕМЛЕКЕТТІҢ
ҚАРЖЫЛЫҚ КАУІПСІЗДІГІН ҚАМТАМАСЫЗ ЕТУ ФАКТОРЫ РЕТІНДЕ»
Қазақстан Республикасының ұлттық валютасының 30 жылдығына арналған
халықаралық ғылыми-тәжірибелік конференциясының
МАТЕРИАЛДАР ЖИНАҒЫ

СБОРНИК МАТЕРИАЛОВ

Международной научно-практической конференции,
посвященная 30-летию национальной валюты Республики Казахстан
«СТАБИЛЬНОСТЬ НАЦИОНАЛЬНОЙ ВАЛЮТЫ КАК ФАКТОР
ОБЕСПЕЧЕНИЯ ФИНАНСОВОЙ БЕЗОПАСНОСТИ ГОСУДАРСТВА»

COLLECTION OF REPORTS

of the international scientific and practical conference dedicated to the 30th anniversary
of the national currency of the Republic of Kazakhstan
«STABILITY OF THE NATIONAL CURRENCY AS A FACTOR OF ENSURING
FINANCIAL SECURITY OF THE STATE»

АСТАНА, ASTANA,
2023

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ҒЫЛЫМ ЖӘНЕ ЖОҒАРЫ БІЛІМ МИНИСТРЛІГІ
Л.Н. ГУМИЛЕВ АТЫНДАҒЫ ЕУРАЗИЯ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ

МИНИСТЕРСТВО НАУКИ И ВЫСШЕГО ОБРАЗОВАНИЯ
РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН
ЕВРАЗИЙСКИЙ НАЦИОНАЛЬНЫЙ УНИВЕРСИТЕТ ИМЕНИ Л.Н. ГУМИЛЕВА

MINISTRY OF SCIENCE AND HIGHER EDUCATION OF THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN
L.N. GUMILYOV EURASIAN NATIONAL UNIVERSITY

**"ҰЛТТЫҚ ВАЛЮТАНЫҢ ТҰРАҚТЫЛЫҒЫ МЕМЛЕКЕТТІҢ ҚАРЖЫЛЫҚ
ҚАУІПСІЗДІГІН ҚАМТАМАСЫЗ ЕТУ ФАКТОРЫ РЕТІНДЕ"**
Қазақстан Республикасының ұлттық валютасының 30 жылдығына арналған
халықаралық ғылыми-тәжірибелік конференциясының
МАТЕРИАЛДАР ЖИНАҒЫ

СБОРНИК МАТЕРИАЛОВ
Международной научно-практической конференции, посвященная 30-летию
национальной валюты Республики Казахстан
**«СТАБИЛЬНОСТЬ НАЦИОНАЛЬНОЙ ВАЛЮТЫ КАК ФАКТОР ОБЕСПЕЧЕНИЯ
ФИНАНСОВОЙ БЕЗОПАСНОСТИ ГОСУДАРСТВА»**

COLLECTION OF REPORTS
of the international scientific and practical conference dedicated to the 30th anniversary of the
national currency of the Republic of Kazakhstan
**"STABILITY OF THE NATIONAL CURRENCY AS A FACTOR OF ENSURING
FINANCIAL SECURITY OF THE STATE"**

ASTANA, 2023

ӘОЖ 336(075.8)
КБЖ 65.261
М17

Редакциялық алқа:

Мақыш С.Б. – Л.Н.Гумилев атындағы ЕҰУ Басқарма мүшесі – академиялық мәселелер жөніндегі проректоры
Жағыпарова А.О. – Экономика факультінің деканы
Ажмухамедова А.А. – Экономика факультеті деканының ғылыми жұмыстар жөніндегі орынбасары
Мажитов Д.М. – «Қаржы» кафедрасының профессоры
Бұлақбай Ж.М. – «Қаржы» кафедрасының меңгерушісі
Майдырова А.Б. – «Экономика және кәсіпкерлік» кафедрасының меңгерушісі
Сембиева Л.М. – «Мемлекеттік аудит» кафедрасының меңгерушісі
Аманова Г.Д. – «Есеп және талдау» кафедрасының меңгерушісі
Муталиева Л.М. – «Туризм» кафедрасының меңгерушісі
Мухияева Д.М. – «Менеджмент» кафедрасының меңгерушісі
Алина Г.Б. – «Бизнес және басқару» факультетінің деканы, Esil University

М17 «Ұлттық валютаның тұрақтылығы мемлекеттің қаржылық қауіпсіздігін қамтамасыз ету факторы ретінде» Қазақстан Республикасы Ұлттық валютасының 30 жылдығына арналған халықаралық ғылыми-тәжірибелік конференциясы. – Астана: Л.Н.Гумилев атындағы ЕҰУ, 2023. – 787 б. Международная научно-практическая конференция, посвященная 30-летию национальной валюты Республики Казахстан **«Стабильность национальной валюты как фактор обеспечения финансовой безопасности государства»**. – Астана: ЕНУ имени Л.Н. Гумилева, 2023. – 787 с. International scientific and practical conference dedicated to the 30 thanniversary of the national currency of the Republic of Kazakhstan **«Stability of the national currency as a factor of ensuring financial security of the state»**. – Astana: L.N. Gumilyov ENU, 2023. – 787 p.

ISBN 978-601-337-909-8

Халықаралық ғылыми-тәжірибелік конференцияның еңбектер жинағында мемлекеттің қаржылық қауіпсіздігін қамтамасыз ету және Қазақстан Республикасы ұлттық валютасының тұрақтылық факторлары қарастырылған.

В сборнике трудов международной научно-практической конференции рассмотрены факторы обеспечения финансовой безопасности государства и стабильности национальной валюты Республики Казахстан.

In the collection of works of the international scientific and practical conference, factors of ensuring the financial security of the state and the stability of the national currency of the Republic of Kazakhstan are considered.

ISBN 978-601-337-909-8

ӘОЖ 336(075.8)
КБЖ 65.261

©Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия
ұлттық университеті, 2023

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫҢ КӨЛЕҢКЕЛІ ЭКОНОМИКАҒА ҚАРСЫ САЯСАТЫ

Қали Р.Қ. Әбенов Е.М.

Л.Н.Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті
(Астана қ, Қазақстан Республикасы)

kaliev.rakhat01@mail.ru

Аңдатпа

Мақалада көлеңкелі экономикамен байланысты қазіргі Қазақстанның маңызды мәселелері қарастырылады. Көлеңкелі экономика-бұл бейресми, құжатталмаған және заңсыз экономикалық операцияларды қамтитын экономиканың жасырын секторы. Бұл экономикалық тұрақтылыққа, салық кірістеріне, әлеуметтік теңсіздікке және елдің қауіпсіздігіне айтарлықтай әсер етеді. Жүргізілген іс-шаралардың нәтижелері мен тиімділігі талданады, сондай-ақ олардың Қазақстан экономикасы мен қоғамына әсері бағаланады. Көлеңкелі экономикаға қарсы күреске байланысты оң аспектілер мен сын-қатерлер атап өтіледі.

Түйінді сөздер: экономика, көлеңкелі экономика, саясат, сектор, валюта.

Аннотация

В статье рассматриваются важнейшие проблемы современного Казахстана, связанные с теневой экономикой. Теневая экономика-это скрытый сектор экономики, который включает неформальные, недокументированные и незаконные экономические операции. Это оказывает значительное влияние на экономическую стабильность, налоговые доходы, социальное неравенство и безопасность страны. Анализируются результаты и эффективность проведенных мероприятий, а также оценивается их влияние на экономику и общество Казахстана. Отмечаются положительные аспекты и вызовы, связанные с борьбой с теневой экономикой.

Ключевые слова: Экономика, теневая экономика, политика, сектор, валюта.

Abstract

The article discusses the most important problems of modern Kazakhstan related to the shadow economy. The shadow economy is a hidden sector of the economy that includes informal, undocumented and illegal economic transactions. This has a significant impact on economic stability, tax revenues, social inequality and the security of the country. The results and effectiveness of the measures carried out are analyzed, as well as their impact on the economy and society of Kazakhstan is assessed. The positive aspects and challenges associated with the fight against the shadow economy are noted.

Key words: Economy, shadow economy, politics, sector, currency.

Зерттеу әдістері. Зерттеу барысында талдау, синтез, салыстыру, абстракцияны нақтылау, модельдеу әдістері қолданылды.

Зерттеудің мақсаты: Зерттеудің мақсаты қабылданған шаралардың тиімділігін және олардың экономика мен қоғамға әсерін анықтау мақсатында Қазақстан Республикасының көлеңкелі экономикаға қарсы күрес жөніндегі саясатын талдау мен бағалаудан тұрады. Зерттеу көлеңкелі экономикаға қарсы күресте қолданылатын стратегиялар мен құралдарды жақсарту және Қазақстанның тұрақты экономикалық дамуын қолдау үшін ұсынымдар қалыптастыруға бағытталған.

Зерттеу нәтижелері.

Кіріспе. Бұл зерттеуде біз көлеңкелі экономиканы жоюға бағытталған Қазақстан Республикасының Үкіметі жүргізіп жатқан саясатты талдауға тырысамыз. Біздің

мақсатымыз-қабылданған шаралардың тиімділігін және олардың экономика мен қоғамға әсерін бағалау. Біз сондай-ақ Көлеңкелі экономикамен күресудің оң аспектілері мен қиындықтарын анықтауға тырысамыз және осы бағыттағы келесі қадамдар үшін ұсыныстар береміз. Бұл зерттеу өзекті және маңызды болып табылады, өйткені ол көлеңкелі экономика проблемасын жақсы түсінуге ғана емес, сонымен қатар оның азаматтарының әл-ауқатын және елдің әлемдік экономикадағы ұстанымын нығайтуды қамтамасыз ете отырып, Қазақстанның тұрақты дамуы үшін стратегиялар мен құралдарды әзірлеуге ықпал етеді.

Негізгі бөлім. Көлеңкелі экономикаға қарсы іс-қимыл Қазақстандағы мемлекеттік саясаттың күн тәртібіне 2000 жылдардың басында, негізінен сыбайлас жемқорлыққа қарсы күрес және бейресми секторды (ауыл шаруашылығы, сауда және көлік секторларында елеулі) төмендету шаралары аясында кіре бастады. Экономиканың "сұр" секторының өсу проблемасы сол кезеңге өзекті болды, өйткені 1990 жылдары Қазақстан тәуелсіздігінің қалыптасу кезеңінде дербес жұмыспен қамтудың және ресми ресімделмеген кәсіпкерлік қызметтің - шаттл саудасының өсуі, жеке кәсіпкерлікті, жеке тасымалдауды, әртүрлі салалардағы, соның ішінде жылжымайтын мүлік секторындағы делдалдарды дамыту үшін жағдайлар қалыптасты.

Осы жолда екі маңызды шешім қабылданды. Біріншіден, 1993 жылы сәуірде Ұлттық мемлекет иелігінен алу және жекешелендіру бағдарламасы күшіне енді. Мемлекет иелігінен алу және жекешелендіру процесі 1992 жылы басталды. Бастапқыда сауда, қоғамдық тамақтану, тұрмыстық қызмет көрсету және басқа да қызмет түрлері сатылды. Жекешелендіру жеке меншікке негізделген қатынастардың негізін қалау арқылы елдегі бизнестің дамуына ықпал етті.

Екіншіден, 15 қарашада өзінің ұлттық валютасы – теңге енгізілді. Теңгені енгізу елдің жеке қаржы жүйесін қалыптастырудағы маңызды қадам болды. Осы процестермен бір мезгілде салық салу, баға белгілеу, еңбекақы төлеу, банк саясаты саласында реформалар жүргізілді. Қазақстандағы көлеңкелі экономика өтпелі кезеңде барынша дамыды, өйткені заңсыз пайда мен кіріс алудың нақты көздері қалыптасты. Біріншіден, бұған шикізат пен энергетикалық ресурстарды экспорттаудан алынған капиталды шығару процестері ықпал етті. Сонымен қатар, экономикалық операциялардың негізгі бөлігі көлеңкелі мағынада болған жоқ, өйткені ол заңды түрде жүзеге асырылды, бірақ заңнама әлі де "шикі" болды және құқықтық нормаларды "айналып өтудің" көптеген схемалары болды. Шикізат пен энергетикалық ресурстар көбінесе шетелде төмен бағамен сатылды (трансферттік баға) делдалдық компаниялар арқылы, ал кірістің тиісті пайызы соңғысы оффшорлық аймақтарға қоныстанды.

Көлеңкелі экономиканың ауқымын азайту үшін ҚР Үкіметі осы кезеңде бірқатар заң жобаларын, бағдарламаларды бекітті және көлеңкелі экономикаға, оның ішінде сыбайлас жемқорлыққа қарсы күрес контекстінде қарсы іс - қимылдың нормативтік-құқықтық базасын қалыптастыра бастады.

Бірінші бағдарлама: "Қазақстан Республикасындағы көлеңкелі экономиканың көлемін 2005-2010 жылдарға қысқарту жөніндегі Экономикалық саясат пен ұйымдастырушылық шаралардың негізгі бағыттары" және "Қазақстан Республикасындағы экономика саласындағы құқық бұзушылықтарға қарсы күрес 2005-2007 жылдарға". Бірінші бағдарламаның мақсаты экономикалық, заңнамалық және әкімшілік ықпал ету шараларын жетілдіру арқылы көлеңкелі экономиканың көлемін азайту болды.

2001 жылы көлеңкелі капиталды заңдастыру бойынша 20 күндік акция өтті. Республиканың 16 коммерциялық банкіне қаражаттың шығу тегі туралы анықтамаларды талап етпей, бұрын салықтан жасырылған кірістерін декларациялауды қалайтын азаматтар үшін арнайы шоттар ашуға нұсқау берілді. Билік тәуелсіздіктің алғашқы жылдарындағы заңнаманың жетілмегендігіне байланысты бюджет төлемдерінен жалтарған адамдарға қылмыстық және салықтық қудалаудан қорғауға кепілдік берді. Бұл ретте қайтарылған капиталға ешқандай салық салынбаған. Акция нәтижесінде 480 млн. АҚШ. Сонымен қатар, заңдастырылған ең төменгі сома 2 мың, ең жоғары сома шамамен 800 мың долларды

құрады. Берілген құқықты 2001 жылы Қазақстанның үш мыңға жуық азаматы пайдаланды [1].

2006 жылы Қазақстанда мүлікті екінші рет жария ету курсы қабылданды. ҚР "Мүлікті жария етуге байланысты рақымшылық жасау туралы" Заңының 4-бабының 1-тармағына сәйкес мүлікті жария ету, оның ішінде мүлікті жария етуге ұсыну мерзімі 2006 жылғы 3 шілдеде басталып, 2007 жылғы 1 тамызда аяқталды [2]. Мүлікті жария еткені үшін алым оның құнының 10% құрады. Акцияны екінші рет өткізу кезінде шамамен 840 млрд теңге заңдастырылды. 2014 жылдың 1 қыркүйегінде республикалық деңгейдегі "капиталға рақымшылық жасау" атты үшінші науқан басталды. Жария етілетін қаражат ЕДБ-дегі арнайы шоттарға аудару арқылы айналымға енгізілуі тиіс еді. Азаматтарға заңдастыру құралын таңдауда балама ұсынылды. Біріншіден, ақшаны ЕДБ шоттарында үш жыл бойы сақтауға болады, бұл ретте нарықтық мөлшерлемелер бойынша сыйақы алуға болады. Екіншіден, ақшаны бағалы қағаздар мен облигацияларды сатып алу арқылы экономикаға салуға болады. Үшіншіден, азаматтар жекешелендірудің екінші толқыны аясында объектілерді сатып ала алды. Егер азамат жоғарыда аталған инвестициялау тетіктерін пайдаланғысы келмесе, онда ол өз ақшасын бюджетке заңдастырылатын қаражаттың 10 пайызы мөлшерінде салық төлей отырып, өз қалауы бойынша билік етуге құқылы болды.

2014 жылғы 1 қыркүйектен бастап 2016 жылғы 31 желтоқсанға дейін елдің 140 мыңнан астам азаматы активтерді көлеңкеден шығару мүмкіндігін пайдаланды. Қаржы министрлігінің мәліметінше, барлығы 5,7 трлн заңдастырылған. теңге, оның ішінде ақшалай қаражатпен - 4,1 трлн. теңге және мүлік - 1,6 трлн. теңге [3].

Жалпы, осы акциялар барысында денеж 21 млрд көлемінде ақша қаражаты мен мүлік жария етілді. бұл ретте кейбір сарапшылардың бағалауы бойынша 2016 жылы елден оралған қаражаттың 55% - ы қайта шығарылды [4].

Қазақстан Республикасының 2015 - 2025 жылдарға арналған сыбайлас жемқорлыққа қарсы стратегиясын іске асыру және көлеңкелі экономикаға қарсы іс - қимыл жөніндегі 2015-2017 жылдарға арналған іс-шаралар жоспары Сыбайлас жемқорлыққа қарсы күрес және көлеңкелі қызметті төмендету жөніндегі күш-жігерді біріктірді. Көлеңкелі экономикаға қарсы іс-қимыл бағытында 65 іс-шара салынды. Олардың ішінде: "мемлекеттік аудит жүйесін енгізудің құқықтық тетігін құру және басқарудың тиімділігін арттыру, мемлекеттік қаражат пен мемлекет активтерін пайдалану үшін ұсынымдар әзірлеу" шарасы бар. 2018 жылы көлеңкелі экономикаға қарсы іс - қимыл саласы сыбайлас жемқорлыққа қарсы қызметтен бөлініп, іс-шаралар көлеңкелі экономикаға қарсы іс-қимыл жөніндегі 2019-2021 жылдарға арналған іс-шаралар жоспарына шығарылды. Көлеңкелі экономикаға қарсы іс-қимылдың қазіргі заманғы жүйесі алдындағы сын-қатерлердің бірі цифрлық технологияларды қолдана отырып, жасырын қызметтің жаңа нысандарын дамыту болды. Қарқынды дамып келе жатқан жаңа салалардың бірі-криптовалюта өндірісі. Бұл саладағы заңсыз әрекеттер елдің экономикалық қауіпсіздігіне қауіп төндіретін белгілі бір тәуекелдерді тудырды. Осылайша, қарапайым тұтынушылар мен кәсіпкерлерге электр энергиясын жеткізудің бұзылуы мен тапшылығы қаупі арта бастады. Осыған байланысты Мемлекет басшысының тапсырмасына сәйкес ҚММ мемлекеттік органдармен бірлесіп майнингтік фермалардың қызметінде кешенді тексерулер жүргізілді [5].

"Сұр" кеншілер бөлігінде Энергетика министрлігі мен құқық қорғау органдары құрған мобильді топтарды револьверлік тексеру жүйесі енгізілді [6]. Оларды жүйелі түрде анықтау үшін ұйымдардың тізімдері құрылады, тұтынылатын энергияның тарихи деректері анықталып, салықтық және кедендік тексерулердің нақты алгоритмі құрылды. Уәкілетті органдармен бірлесіп ІР-мекенжайларды шектеу арқылы "сұр" кеншілердің іс-әрекеттеріне тыйым салу тетіктері пысықталатын болады. Сондай-ақ, тиімді шешімдердің бірі заңнамада "сұр" кеншілердің мүлкін тәркілеуді қарау талқыланатын болады". Сондай-ақ, цифрлық тау-кен өндірісін лицензиялау енгізілуде. Негізгі критерий-техникалық талаптарға сәйкестік: қажетті жабдықтың, өрт қауіпсіздігі бойынша тиісті үй-жайлардың болуы. "Қазақстан Республикасындағы цифрлық активтер туралы" жаңа заң бойынша лицензиялардың екі

санаты енгізілетін болады [7]. Мамандандырылған платформаларда қамтамасыз етілген активтерді шығару және олардың айналымы жөніндегі қызметті жүзеге асырудың рұқсат беру тәртібі енгізіледі. Арнайы шешімді ресімдеу арқылы және тек қамтамасыз етудің бар екендігін растай отырып, оларды шығару тәртібі ұсынылды. Көлеңкелі экономиканы төмендету критерийлерінің бірі-қолма-қол ақшаны пайдаланып транзакцияларды азайту. Зерттеу аясында сарапшылар 2021 жылы халықтың орташа қолма – қол ақшасы 34,2% (65,8% қолма-қол ақшасыз) құрайтынын анықтады[8]. Бұл ретте қолма-қол ақшамен өндірілген шығыстардың ең көп үлесі базарлар мен нарықтарға (30,1%) тиесілі болды.

Қазіргі уақытта ҚР Ұлттық Банкі қолма-қол ақшасыз төлемдерді пайдалануды кеңейту бойынша жүйелі жұмыс жүргізуде. Қабылданған шараларға сәйкес, бір ай ішінде кәсіпкерлік субъектілерінің банктік шоттарынан қолма-қол ақшаны алудың шекті мөлшері белгіленді.

Қорытынды. Зерттеу нәтижелері көрсеткендей, Қазақстан көлеңкелі экономика көлемін азайтуда және қаржылық ашықтық деңгейін арттыруда белгілі бір табысқа қол жеткізді. Алайда, қоңыраулар қалады. Көлеңкелі құрылымдардың тез бейімделуі және ресми процедуралардан жалтару әдістерінің әртүрлілігі үнемі назар аударуды және бақылау шараларын жетілдіруді қажет етеді. Нәтижесінде, бұл шаралар көлеңкелі экономикамен күресті күшейтуге және Қазақстан Республикасының тұрақты дамуын қамтамасыз етуге ықпал етуі мүмкін. Осы аспектілермен жұмыс істеуді жалғастыра отырып, Қазақстан экономикалық тұрақтылықты, азаматтардың өмір сүру деңгейін және әлемдік экономикадағы өз ұстанымын нығайтуды қамтамасыз ете алады.

Пайданылған әдебиеттер

1. https://online.zakon.kz/Document/?doc_id=30050517&pos=25;-12#pos=25;-12
2. Қазақстан Республикасының 2006 жылғы 5 шілдедегі N 157 Заңы. "Мүлікті жария етуге байланысты рақымшылық жасау туралы"
3. <https://inbusiness.kz/ru/news/grazhdane-nalegalizovali-na-10-vvp>
4. <https://kz.kursiv.media/2020-05-08/ocherednuyu-amnistiuyu-kapitala-predlagayut-provesti-v-kazahstane/>
5. Заңсыз тау-кен қызметінің жолын кесу бойынша – <https://www.gov.kz/memleket/entities/afm/press/news/details/340913?lang=ru&ysclid=lfau7cygl867883155>
6. <https://www.nur.kz/society/1956197-imuschestvo-seryh-maynerov-planiruyut-konfiskovyvat-v-kazahstane/>
7. "Қазақстан Республикасындағы цифрлық активтер туралы" Қазақстан Республикасының 2023 жылғы 6 ақпандағы № 193-VII Заңы
8. Қажымұратов ж. т., Шалғынбаев к.у., Майданов С. Ж., Межиров А. М. қолма-қол ақша айналымын реттеу шаралары көлеңкелі экономикаға қарсы күрес құралы ретінде// Қазақстан Республикасы Ұлттық Банкінің экономикалық шолуы. - 2022. - №1-с. 67-77 <https://nationalbank.kz/file/download/78692>

ЭФФЕКТИВНОСТЬ ЦИФРОВОЙ ВАЛЮТЫ В СФЕРЕ УПРАВЛЕНИЯ ПЕРСОНАЛОМ

Ким Богдан Сергеевич

Евразийский Национальный университет имени Л.Н. Гумилева, г. Астана

kim_v_s04@mail.ru

Аңдатпа. Цифрлық валюта Қазақстандағы өзекті және өсіп келе жатқан тақырып болып табылады және басқару процестерін оңтайландыруға айтарлықтай әсер етуі мүмкін.